

Sosyal Hizmet Perspektifinden Evsizlik: Müdahale ve Uygulama Pratikleri

Homelessness from a Social Work Perspective: Intervention and Practice Practices

Musa GÜREL^a 

Öz

Evsizlik, hem bireyleri hem de toplumu doğrudan etkileyen bir toplumsal sorundur. Evsizlik, bireylerin kalıcı, güvenli ve uygun bir konuta sahip olmadığı, bu sebeple sürekli bir barınma sıkıntısı içinde olduğu durumu ifade eder. Evsiz bireyler genellikle sokaklarda, geçici barınaklarda veya elverişsiz alanlarda yaşamlarını sürdürmektedirler. Sosyo-ekonomik sorunlar, uygun fiyatlı konutlara erişememe, alışkanlıklar, sosyal dışlanma, psikolojik rahatsızlıklar ve sağlık problemleri, evsiz bireylerin en sık karşılaştığı zorluklardandır. Bu durum, bireyleri sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal açıdan da olumsuz etkileyebilmektedir. Sosyal hizmet bilimi, bu sorunlara holistik bir yaklaşım sunarak, bireylerin topluma yeniden entegre olmasını amaçlar. Dolayısıyla evsizliğe müdahale amacıyla, dünya genelinde özellikle konutu temel alan yaklaşımlar, kademeli iyileştirme modelleri ve sosyal entegrasyon çalışmaları öne çıkmaktadır. Buna karşılık Türkiye'de, evsizlere yönelik daha çok sokaktan destek hizmetleri, geçici barınma imkanları ve belirli ölçüde rehabilitasyon programları ön plana çıkmakta ve bu alanlarda göze çarpan uygulamalar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda çalışma, sosyal hizmet disiplininin evsizlik olgusuna yaklaşımını, evsiz bireylerin ihtiyaçlarını, karşılaştığı sorunları ve bu sorunlara yönelik sosyal hizmetin küresel ve yerel müdahale yöntemlerini ele almaktadır. Bu doğrultuda çalışma da, evsizliğe yönelik mevcut müdahale yaklaşımları incelenmiş, ardından ülkemizde evsiz bireylerin toplumsal hayata yeniden entegrasyonunu destekleyecek kalıcı ve sürdürülebilir bir model önerisi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Evsizlik, Sosyal Hizmet, Önce Konut Modeli, Basamak Modeli, Önleyici Hizmetler, Destek Hizmetleri

Abstract

Homelessness is a social problem that directly affects both individuals and society. Homelessness refers to a situation in which individuals do not have a permanent, safe and suitable dwelling and are therefore in a constant housing shortage. Homeless individuals usually live on the streets, in temporary shelters or in unfavorable areas. Socio-economic problems, inability to access affordable housing, habits, social exclusion, psychological disorders and health problems are among the most common challenges faced by homeless individuals. This situation can negatively affect individuals not only physically but also psychologically and socially. Social work science aims to reintegrate individuals into society by offering a holistic approach to these problems. Therefore, housing-based approaches, gradual improvement models and social integration studies are prominent worldwide in order to intervene in homelessness. On the other hand, in Turkey, street support services, temporary shelter opportunities and rehabilitation programs to a certain extent come to the fore and are among the prominent practices in these areas. In this context, the study deals with the approach of the social work discipline to the phenomenon of homelessness, the needs of homeless individuals, the problems they face and the global and local intervention methods of social work for these problems. In this direction, the study examines the current intervention approaches to homelessness and then proposes a permanent and sustainable model that will support the reintegration of homeless individuals into social life in our country.

Keywords

Homelessness, Social Work, Housing First Model, Step Model, Preventive Services, Support Services

^a Dr., Email: musa.gurel@hotmail.com
(Sorumlu Yazar/Corresponding author)



Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License ile lisanslanmıştır.

İçtimaiyat Dergisi, lisanslama politikası ile telif hakkının ve kullanıcı haklarının açık olmasını sağlar. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. / Journal of İctimaiyat Magazine ensures that copyright and user rights are open with its licensing policy. Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

1. Giriş

Evsizlik tarihsel süreçte farklı şekillerde kendini göstererek, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de, kamusal alanda belirgin hale gelen önemli bir sosyal sorundur. Ancak, 1980’lerden itibaren evsizlik, artan yoksulluk oranları, hızlanan kentleşme süreçleri, aile yapısındaki dönüşümler ve ekonomik krizlerin yanı sıra neoliberal ekonomi politikalarının etkisi altındaki serbest piyasa koşullarıyla daha da görünür hale gelmiştir. Günümüzde evsizlik, sadece bireysel bir trajedi olmanın ötesinde, kentsel ve küresel bir sosyal mesele olarak dünya çapında daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır. Bu yeni yüzyılda, evsizlik sosyal politikaların ve toplumsal müdahalelerin merkezinde yer almakta, birçok toplumun bu konudaki acil eylem ihtiyacını vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, 21.yy’da artan evsiz sayısı ve evsizliğin yeni yüzüyle yani; ailelerin, gençlerin, kadınların, çocukların ve farklı durumlardaki insanların dâhil edilmesiyle sosyal hizmet, evsizliğe müdahale stratejileri geliştirmede daha büyük bir rol üstlenmiştir (Johnson ve Cnaan, 1995: 355-356).

Evsizlik, toplumsal dönüşümün ve ekonomik dalgaların doğrudan bir yansıması olarak karşımıza çıkmakta ve günümüzde insanlık durumunun acı verici yüzlerinden biri olarak kendini göstermektedir. Araştırmalar genellikle evsiz bireylerin karşılaştığı zorluklar, evsizliğe sürükleyen faktörler ve evsizlik durumuna düşüş hikayeleri üzerine yoğunlaşsa da, bu insanların yaşadıkları zor dönemi nasıl atlatabilecekleri konusunda yeterli vurgu yapılmamaktadır. Sorunun sadece ‘neden’ boyutuyla değil, aynı zamanda ‘nasıl çözüleceği’ boyutuyla da ele alınması gerekmektedir. Çünkü evsizlik meselesinin çözümüne yönelik müdahalelerin planlanması, stratejik yaklaşımların geliştirilmesi, yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve kamu ile sivil toplum kuruluşları arasında etkin bir koordinasyonun sağlanması toplumsal düzen açısından zorunludur. Bu çerçevede, evsizlikle mücadelede sosyal hizmetlerin sunduğu bakış açısıyla, devlet kurumları, belediyeler ve STK’lar gibi aktörler bu alanda hayati bir rol oynayabilir ve mevcut açığı kapatabilirler. Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı, evsizlikle mücadelede sosyal hizmetin rolünü derinlemesine inceleyerek, bu alandaki mevcut müdahale modellerini ve pratik uygulamalarını irdelemek ve Türkiye’deki evsizler için sürekliliği olan kalıcı ve insan odaklı müdahale modeli sunmaktır. Aynı zamanda, politikacılar, sosyal hizmet uzmanları ve uygulayıcılar için rehberlik edecek bilgiler sağlayarak, evsizliğe karşı koyma ve bu sorunu çözmeye sosyal hizmetin sunduğu çözümlerin ve müdahalelerin kapsamını genişletmeyi hedeflemektedir.

Bu çalışma, sosyal hizmet disiplininin evsizlikle mücadeledeki rolünü vurgulamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, evsiz bireylerin ihtiyaçlarını anlamak, onlara destek sağlamak ve yaşamlarını yeniden yapılandırmalarına yardımcı olmak için kritik bir rol oynamaktadır. Bu bakımdan çalışma, sosyal hizmetin evsizlikle mücadeledeki etkili uygulama pratiklerini paylaşarak bu alandaki çalışmalara katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, evsizlikle mücadelede sosyal hizmetin önemini vurgulayan ve etkili uygulama yöntemlerini paylaşan bir kaynak olarak, literatürdeki mevcut bilgilere bir hizmet modeli sunarak yeni bir bakış açısı getirmektedir. Bu, evsizlik sorununu ele alırken daha kapsamlı bir perspektif sunma amacı taşıyan bu makalenin özgünlüğünü ortaya koymaktadır.

Yöntem

Bu çalışma da ilk olarak evsizlik tanımı ve türleri, nedenleri, yaşadıkları sorunlar ve zorluklara kısaca değinilmiştir. İkinci olarak evsizlikle mücadelede sosyal hizmet biliminin rolü, evsizlik öncesi önleyici destekler, evsizlik sonrası evsizliğe müdahale biçimleri detaylıca ele alınmıştır. Son olarak Dünya’da ve Türkiye’de evsizlere yönelik sosyal hizmet uygulamalarına kısaca yer verilmiş ve ardından Türkiye’de evsizler için örnek bir hizmet modeli sunulmuştur.

Bu çalışma, internet üzerinden erişilebilen, tezler gibi akademik araştırmalar üzerinde odaklanmıştır. Yapısal bir nitel araştırma yöntemi olan doküman analizi kullanılarak

şekillendirilmiştir. Doküman analizi yöntemi, bir araştırmacının, ilgili konu hakkında mevcut yazılı materyalleri düzenli bir biçimde inceleyerek derinlemesine değerlendirilmesi sürecidir (Wach, 2013: 1-8). Google Akademik, Yök Tez, ScienceOpen, Social Science Research Network gibi veri tabanlarından 'evsizlik ve sosyal hizmet', 'evsizliğe müdahale yöntemleri', 'evsizlikle mücadele uygulamaları' şeklinde anahtar kelimelerle akademik çalışmalara ulaşılmıştır. Sonrasında doküman analizi ile evsizlik literatürü üzerinden çalışmanın bulguları oluşturulmuştur.

Araştırmanın temel sorunsalı; "Evsiz bireylere yönelik olarak uygulanan sosyal hizmet müdahalelerinin ve pratiklerinin kapsamı, etkililiği ve sürdürülebilirliği nedir ve bu müdahaleler evsiz bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmede hangi ölçüde başarılı olmaktadır? Ayrıca, sosyal hizmet müdahaleleri bu bireylerin sosyal entegrasyonu ve ekonomik bağımsızlık kazanmalarında ne tür bir rol oynamaktadır ve mevcut pratiklerin evsizlik sorununa kalıcı çözümler getirebilme potansiyeli nedir?" şeklindedir.

Bu çalışmanın sınırlılıkları, ilk olarak, araştırma verileri belirli bir coğrafi alandan toplandığı için, elde edilen sonuçlar farklı bölgelerdeki evsiz nüfuslarına tam olarak yansımayaabilir. İkincisi, çalışma çerçevesinde kullanılan metodolojinin ve veri toplama tekniklerinin birtakım kısıtları bulunmakta olup, bu durum sonuçların yorumlanmasında dikkate alınmalıdır. Son olarak, sosyal hizmet uygulamalarının etkililiği üzerine yapılan bu çalışmanın sonuçları, yalnızca uygulanan spesifik müdahalelerin bağlamında değerlendirilmelidir ve bu sonuçlar daha geniş sosyal hizmet pratikleri için mutlak rehberler olarak kabul edilmemelidir. Bu sınırlılıklar, makalede tartışılan bulguların ve önerilen müdahalelerin kapsamını ve gücünü etkileyebilir ve bu sebeple araştırmanın sonuçlarının genelleştirilmesinde ihtiyatlı olunmalıdır.

Evsizlik Olgusuna Dair Literatür

Altun'un (1995) İstanbul'daki ilk evsizlik araştırmasında, evsiz bireylerin sağlık durumunda ortaya çıkan sorunlara odaklanılıyor ve en sık karşılaşılan ölüm vakalarının enfeksiyon hastalıklarıyla ilişkilendirildiği sonucu vurgulanıyor. Türkcan'ın (1996) makalesi, psikiyatri alanında gerçekleştirilen bir araştırmaya dayanmaktadır ve bu çalışmada evsiz bireyler için toplumsal yerleşim merkezlerinin ve akıl sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. Meneviş'in (2006) 206 evsiz üzerine 'Evsizler' çalışmasına göre, evsizliğin nedenleri arasında ruhsal hastalıklar, şiddet, evi terk etme, geçimsizlik, gelir yetersizliği, işsizlik, sigara, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı gibi faktörler bulunmaktadır. Erbay'ın (2013) kitabında, evsizlik sorunu ile ilgili kuramsal bilgiler sunulmuş, farklı ülke örneklerine yer verilmiş ve Ankara'daki evsizlerin profili, ihtiyaçları ve sorunlarını gün yüzüne çıkararak Türkiye'de evsizler için bir sosyal hizmet modeli sunulmuştur.

Işıkhan (2006), evsizlik olgusuna dair ilk makalelerden sayılan çalışması, evsizlere yönelik hizmet kurumlarının ve sivil toplum girişimciliğinin niteliğini, bu alandaki mikro-mezzo-makro düzeyde sosyal hizmet müdahalelerini ortaya koymuştur. Işıkhan (2015) makalesinde ise, evsizliğin son 15-20 yıl içinde arttığını ve Türkiye için önemli bir sosyal sorun haline geldiğini belirtiyor. Çalışmada, Türkiye'de evsizlere yönelik uygulanan sosyal yardım programlarının geliştirilmesine yardımcı olabilecek hizmet modelleri, evsizlere hizmet veren birimler arasında disiplinler arası işbirliğinin önemli olduğu ve bu birimlerde sosyal çalışmacıların görevlendirilmesinin vurgulandığı görülmektedir.

Özdemir'in (2010) makalesinde, evsizlik tanım ve türleri, evsizliği meydana getiren nedenler ve evsizlerin genel karakteristikleri değerlendirilerek, Türkiye'de evsizliğin akademik çalışmalarda ve uygulama alanlarında yer verilmesi gerektiği önerilmiştir. Akyıldız (2017) tarafından ele alınan makale de, evsizlere yönelik Dünya'da ve Türkiye'deki yasal düzenlemeler, sosyal hizmet uygulamaları, müdahale politikaları ele alınarak, Türkiye koşullarında evsizler için bir hizmet modeli

önerilmiştir. Akyıldız (2022) diğer bir çalışmasında Türkiye’de tez düzeyinde ki araştırmalar sosyal hayat bağlamında incelenmiş ve evsizliğin temelinde aile ilişkileri ve ekonomik sorunların olduğu belirlenmiştir. Doğan (2020) ise, evsiz bireylerin gündelik yaşam stratejilerini irdelenmiş, varolan geçici barınma imkanlarının kış aylarında sadece hayatta kalma üzerine odaklandığı vurgulanmıştır.

İlhan ve Ergün (2010) makalesinde, evsizlerin sağlık riskleri, evsizlere yönelik toplum sağlığı hizmetleri konuları tartışılmıştır. Birelma (2014) tarafından ele alınan çalışmada, Türkiye’de evsizlere yönelik doğrudan sosyal hizmet müdahale ve politikasının olmadığı, buna rağmen her büyükşehirde 365 gün açık olan, uzmanların görev aldığı evsiz barınaklarının kurulması gerektiği sonuçları öne çıkmıştır. Yeter (2017) ise, İstanbul’da evsizlere doğrudan hizmet sunan sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri detaylıca incelediği çalışmasında, STK’ların evsizlere yönelik hizmetlerinin ekonomik yetersizlik, nitelikli personel eksikliği gibi nedenlerle kapsamlı sosyal hizmet sunumunda bulunamadıkları ve kamusal hizmetlerin süreçte yer almadığı sonucuna ulaşmıştır. Acar ve diğerleri tarafından (2020) yapılan makale çalışmasında, evsizlerin gıda, yemek, güvenlik, barınma konularında birçok sorunla karşılaştığı ve bu sorunların üstesinden gelebilecekleri hizmetlerin ise süreklilik olmadığı için sadece günlük yaşamlarını idare etmelerini desteklediği vurgulanmıştır.

Evsizler üzerine ilk doktora çalışması ortaya koyan Doğan’ın (2018) çalışması, İstanbul’un Beyoğlu bölgesindeki evsizlik meselesini sosyal hizmet prizmasından inceleyerek, evsizlik sürecinin yapısal ve bireysel etkenlerini yaşam öyküleri üzerinden ortaya koymuştur. Ayrıca evsizliğin gündelik yaşam içerisindeki yansımaları ve nedenleri derinlemesine irdelenmiştir. Genel olarak kamu kurumlarında evsizliğin yaygın olmadığı kanısının olduğu, kamunun evsizleri sosyal yardımı ve hizmeti hak eden bir grup olarak görülmediği, evsizlere doğrudan STK’ların barınma imkanlarıyla müdahale ettiği ancak yeterli olmadığı ve evsizliğin giderilmesi adına çözüm odaklı hizmet geliştirilmediği sonuçlarına yer verilmiştir.

Öte yandan, Akyıldız’ın (2020) doktora çalışması ise, evsizlik fenomenini ekosistem teorisinin adaptasyon, kaynak döngüsü, bağlılık, başarı ve kültürel perspektif ilkeleri çerçevesinde ele almıştır. Çalışma sonunda sunulan hizmetlerin sosyal hizmet temelinde örgütlenmediği, bütünsel ihtiyaçları karşılamadığı, barınma düzeyinde kurumsal hizmetlerin STK’lar ve yerel yönetimlerce sunulduğu ve temel ihtiyaçlara odaklanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca evsizlerin hayatlarında değişim meydana getirecek rehabilitasyon temelinde istihdam, psikolojik destek ve bilinçlendirme desteklerin önemi vurgulanmıştır.

Gürel’in (2023) karma yöntemle 236 evsiz bireyle nicel, 30 evsiz birey 8 yetkili ile de nitel veri topladığı çalışmasında, evsizliği deneyimleme süreci detaylıca irdelenmiş ve yaşam kalitesi ve sosyal destek düzeyi ortaya konulmuştur. Çalışma sonunda evsizlere sunulan hizmetlerin sosyal yardım düzeyinde örgütlendiği, evsizlerin sosyal destek düzeyi arttıkça yaşam kalitelerinin de artış gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra evsizlerin tekrar hayata tutunmaları için rehabilitasyon, tedavi, danışmanlık ve rehberlik gibi hizmetlerin konukevi uygulamasıyla entegre şekilde sunulması gerektiği vurgulanmıştır. Araştırma sonunda Türkiye’deki evsizler göz önünde bulundurularak hizmet modeli önerisinde bulunulmuştur.

Bu geniş araştırma yelpazesi, Türkiye’de evsizlik meselesinin sosyal bilimler camiasında giderek daha fazla dikkat çeken ve ciddiye alınan bir konu olduğunun altını çizer. Özetle, Türkiye’deki bu artan akademik ilgi, evsizliğin kompleks yapısını anlamada ve bu soruna karşı bütüncül yaklaşımlar geliştirmede hayati önem taşımaktadır.

1.1. Evsizliğe Genel Bir Bakış

Genellikle evsizlik, bir kişinin belirlenmiş geçici bir konutta ya da uyumak için tasarlanmamış bir yerde (örn. terminal, hastane, park) en az bir gecesini geçirmesi olarak tanımlanır (Levinson ve Ross, 2007: 130-131). Ravenhill'e (2008:13) göre evsizler, çatısız, konutsuz ya da güvencesiz alanlarda yaşayan bireylerdir. Öte yandan evsiz bireyler kendi içerisinde sınıflandırılmaktadır. Evsizlik türleri genellikle; zamana, coğrafyaya, niteliksel duruma, cinsiyete, yaşa, fiziksel görünümüne, aile üye sayısına, bölgesel hareketliliğe göre kategorize edilmektedir (Lee, Tyler ve Wright, 2010: 510). Özellikle evsizliğin süresine göre yapılan sınıflandırmalar, evsizliğin zamansal olarak ne kadar süreyle deneyimlendiğine dair bilgiler sunmaktadır (Nooe ve Patterson, 2010: 130).

Birleşmiş Milletler ve Avrupa ülkelerinde evsizliğe dair çatı kuruluş olan FEANTSA'nın (European Federation of National Organisations working with the Homeless) kullandığı ortak tanım ve sınıflandırma şu şekildedir: *“Sokaklarda yaşayan kişiler, açık alanlarda, barakalar veya arabalarda; geçici acil barınma yerlerinde, kadın sığınma evlerinde, kamplarda veya ülke içinde yerinden edilmiş kişilere, mültecilere veya göçmenlere sağlanan diğer geçici konaklama yerlerinde yaşayan kişiler; ve gayri resmi yerleşim yerlerinde yaşayanlar gibi son derece yetersiz ve güvencesiz konutlarda yaşayanlar.”* (OHCHR,2020). Birleşmiş Milletler ve FEANTSA'nın evsizlik tanımı, sokakta ya da geçici barınaklarda yaşayanlardan, mültecilere veya gayri resmi yerleşim yerlerinde yaşayanlara kadar geniş bir yelpazeyi kapsamıştır. Ancak, evsizlik sadece barınma sorunu olarak ele alınmamalıdır. Fizyolojik, duygusal, bölgesel, ontolojik ve manevi açılardan çok boyutlu bir problem olarak değerlendirilmelidir (Somerville, 2013: 384).

Göç, kentleşme, konut fiyatlarının değişimi, aile içi sorunlar, işsizlik, doğal afetler, zihinsel ve ruh sağlığı problemleri, sosyal statü kaybı, alkol ve madde kullanımı gibi birçok sebep evsizliği derinden etkileyerek, bireylerin toplum içindeki işlevlerini yerine getirememesine yol açmaktadır. Görüldüğü üzere evsizliği meydana getiren çok sayıda faktör bulunmaktadır ve bu faktörler ülkenin; sosyo-ekonomik, kültürel, coğrafi ve toplumsal yapısına bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Evsizliğin sebepleri, yapısal ve bireysel faktörlere dayandırılarak açıklanırken, bu faktörlerin kombinasyonu olan bir hibrit yaklaşımla da açıklanabilir. Yapısal faktörler, yoksulluk, işsizlik, uygun fiyatlı konut eksikliği ve sosyal koruma erişimindeki ayrımcılık gibi durumları içermektedir (Femi, 2017: 20). Bireysel faktörler ise genellikle aile içi sorunlar, zihinsel sağlık sorunları ve madde bağımlılığı gibi etkenleri kapsar. Bu nedenler genellikle birbirinden bağımsız değildir ve genellikle birlikte evsizliği etkilemektedirler (Main, 1998: 41). Meneviş (2006: 6). Türkiye'de evsizliği, ekonomik sıkıntılar ve sosyal sorunlarla ilişkilendirmiştir. Bu bağlamda aile ve diğer sosyal bağlardan oluşan güvenlik ağından yoksun olduklarında ya da çaresiz kaldıklarında bağlanacakları hiçbir şeyleri olmadığı için evsizliğe giden süreç hızlanmaktadır.

Konut ihtiyacı, düşük gelir ve uygun fiyatlı ev bulamamak, birçok kişi için zorlayıcı bir faktördür. Bireylerin sığınacak bir yere sahip olmaması, temel yaşam faaliyetlerini sürdürmesinde hayatını zorlaştırmaktadır (Femi, 2017: 5). Bu zorluklarla mücadele etmeye çalışan evsiz bireyler, kış aylarında hijyenik olmayan ortamlarda, yetersiz beslenme, madde bağımlılığı ve riskli cinsel davranışlar nedeniyle sağlıkla ilgili önemli sorunlar yaşamaktadır (İlhan ve Ergün, 2010: 80, Raoult, 2001: 77). Bu sorunlar arasında depresyon, panik atak, bipolar bozukluk gibi psikolojik hastalıkların yanı sıra tüberküloz, eklem ağrıları, diyabet ve hipertansiyon gibi kronik hastalıklar bulunmaktadır (Altun, 1997: 4, İlhan ve Ergün, 2010: 82-84). Türkiye'deki evsiz bireyler, temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamada zorluk, sağlık hizmetlerine erişim eksikliği, aile yoksunluğu, güvensiz koşullarda yaşama, yalnızlık, uyku yoksunluğu ve sosyal destek eksikliği gibi sorunlarla karşı karşıyadırlar

(Karaman, 2019: 82). Evsizlerde yüksek oranda gözlemlenen psikolojik hastalıklar ve madde bağımlılığı, evsizliğin hem bir nedeni hem de bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Hijyenik olmayan yaşam koşullarının getirdiği enfeksiyon ve bulaşıcı hastalık riski, evsizleri toplum için potansiyel bir sağlık tehdidi olarak gösterirken; sokak yaşamının zorlukları nedeniyle evsizlerin genellikle yaşlılarından daha erken vefat ettikleri gözlemlenmektedir (Yeter, 2018: 38).

Toplumsal olarak, evsiz bireylere yönelik algılar genellikle kabul ve anlayış gösterme şeklinde olabileceği gibi, olumsuz yargılarla da ötekileştirme şeklinde olabilmektedir. Evsizler, bu algılarla başa çıkma stratejileri geliştirerek yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Damgalama nedeniyle iş bulmaları zorlaşan evsizler, aynı zamanda iş gücündeki vasıfsızlık, giyim, konaklama ve en önemlisi kimlik sahibi olamama gibi nedenlerle de düzenli işlerde çalışmakta sorunlar yaşamaktadır. Bazı evsizler çöpten topladıkları materyalleri satarken, diğerleri dilencilik, hırsızlık, fuhuş veya uyuşturucu satışı gibi yasa dışı yollardan gelir elde etmeye çalışmaktadır (Lee, at al., 2010: 507).

Evsizler, sabit bir yaşam alanına sahip olmadığından, konum ve yaşam durumlarını sürekli olarak değiştirmek zorundadırlar. Bu süreç, evsiz bireylerin sayımını zorlaştırmıştır. Dünya genelinde, evsiz bireylerin sayısının küresel olarak sürekli arttığı gözlemlenmektedir. Özellikle ABD'de, 2020 yılında 580.466 evsiz tespit edilmiştir (NAEH, 2020). Globalde ise, 150 milyonun üzerinde insanın evsiz olduğu tahmin edilmektedir (Speak ve Tipple, 2004, 270, Doğan ve Pekasıl, 2020: 277).

Türkiye'de, büyük şehirlerde, özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi yerlerde evsizlere sıkça rastlanmaktadır. Türkiye'de evsizlik problemi uzun zamandır mevcut olmasına rağmen, bu konuda etkili sosyal politikalar ve uygulamaların eksikliği dikkat çekmektedir. Bu eksikliğin temelinde, evsizliğin doğru bir şekilde ölçülememesi, evsizlerin sayısının doğrudan müdahale gerektirecek kadar çok olmaması ya da böyle bir müdahalenin bireyler tarafından kötüye kullanılacağı endişesi yatmaktadır (Gürel, 2023:83). Bu durum sosyal hizmet modellerinin geliştirilmesini engellemektedir. Bu sebeple, evsizlik meselesinin sosyal hizmet açısından derinlemesine ele alınması ve yeni hizmet modellerine olan ihtiyacın kavranması bu çalışmanın kritik bir değere sahip olmasını sağlamaktadır.

2. Evsizlikle Mücadelede Sosyal Hizmetin Rolü

Dünya genelinde hala yaşanmakta olan yoksulluk, açlık, işsizlik, hastalıklar gibi geleneksel sorunların yanı sıra bilimsel ve teknolojik gelişmenin ürettiği yalnızlık, yabancılığa, değer karmaşası, psikolojik bunalımlar, aile çözülmesi, konut sıkıntısı gibi konular insanlığın karşı karşıya kaldığı sorunlar arasında yer almaktadır. Evsizlik olgusu da temel sosyal sorunlar arasındadır ve sosyal hizmetin çalışma alanına girmektedir. Bu bakımdan toplumların refah düzeyini arttırmak, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşanan sorunlara müdahale yöntemleri geliştirmek sosyal hizmet disiplininin sorumluluğudur.

Sosyal hizmet, toplumun değişen koşullara uyum sağlamalarına yardımcı olmak, kişilerin sosyal işlevselliklerini engelleyen tikanlıkları açmak, birey-toplum etkileşimini güçlendirmek, insan haklarını güvence altına almak, toplumsal refah ve kaynakların dağılımını dengelemek gibi amaçları vardır (Kut, 1988:2-5). IFSW (Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu) tarafından kabul edilen sosyal hizmet tanımına göre, sosyal hizmet akademik bir disiplin ve pratiğe dayalı bir meslek olarak, toplumsal değişimi, sosyal dayanışmayı ve bireylerin güçlenmesini teşvik eder. Merkezinde sosyal adalet, insan hakları ve farklılıklara saygı prensipleri bulunur. İnsanların yaşam koşullarını iyileştirmek için sosyal ve beşeri bilimler teorisini kullanarak toplumsal yapılarla ve bireylerle etkileşimde bulunur (IFSW, 2014).

Bu bakımdan sosyal hizmet disiplini, bireylerin, toplumun ve kurumların işlerliğini arttırmaya çalışarak, sosyal yaşamı tüm boyutlarıyla geliştirme, insanlar arasındaki dayanışmayı artırma ve toplumsal ilişkileri düzenlemek gibi amaçlar edinmiştir (Adams, Dominelli ve Payne, 2015: 33). Sosyal hizmet mesleği, bireylerin, ailelerin, grupların, toplulukların ve toplumun refahını en üst düzeye çıkarmaya hedeflemesinden dolayı özellikle evsizlere yönelik hizmetlerin geliştirilmesinde kritik bir öneme sahiptir (Thrasher ve Mowbray, 1995: 100). Erişilebilir hizmetlere yönlendirme ve savunuculuk gibi rehabilitasyon programları, evsizlerin kendi başlarına hareket etmelerine yardımcı olmak için tasarlanmıştır (Johnson ve Cnaan, 1995:370).

Evsizlik, bir insan hakları sorunu olarak kabul edilse de, sosyal hizmet müdahalesi ile bu konuda çözüm üretilebilir (Zufferey, 2017:5). Türkiye’de sosyal hizmet müdahale perspektifi, evsiz bireylerin rehabilitasyonu ve bakımının zorluğuna rağmen, temel ihtiyaçların- barınma, giyim, yemek gibi - kriz müdahalesi bağlamında karşılanmasını içermektedir. Ancak evsizlere küresel ölçekte sunulan hizmetlere bakıldığında, bunların bireysel değerlendirmelerle başlayıp toplumsal katılımı teşvik eden makro uygulamalarla sürdürüldüğü görülmektedir (Johnson ve Cnaan, 1995:356).

Evsizlikle mücadele eden sosyal hizmet uzmanları, sosyal ve beşerî bilimlerden aldıkları bilgilerle evsizlerin ve diğer toplulukların karşılaştığı ekonomik ve kültürel zorlukları ele alırlar ve bu zorlukların çözümüne katkıda bulunurlar (AASW, 2019:3). Bu süreçte ilk olarak evsizliğin nedenlerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmet disiplini çerçevesinde, bu bireyler için özel bir yaklaşım ve müdahale modeli geliştirmektedirler. ABD, Avrupa ve diğer birçok ülkede bu model; psikososyal değerlendirme yapmak, danışmanlık vermek, duruma uygun çözümler aramak, kaynak oluşturmak, savunuculuk, bireyleri güçlendirmek, beceri kazandırmak ve destek ağı kurmak gibi adımları içermektedir. Bununla birlikte ruh sağlığı, fiziksel sağlık sorunları ya da madde kullanımı olan bireyler için özel planlamalar ve yönlendirmeler yapmaktadırlar (AASW, 2009:6-10). Diğer taraftan şehir merkezlerinde yardıma ihtiyaç duyan evsizler için hizmet modelleri oluşturmak, sosyal hizmet kurumlarının öncelikli görevleri arasında bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, etik kurallara uygun bir şekilde, hem yerel hem de genel düzeyde çözüm üretmek için çalışmaktadırlar (Johnson ve Cnaan, 1995:368). Sosyal hizmet uzmanlarının çalıştığı alanlar; belediyeler, sağlık merkezleri, evsiz barınakları ve sivil toplum kuruluşları olarak sıralanmaktadır.

Evsiz bireylerin psikiyatrik ihtiyaçları bazı ülkelerde tıbbi kliniklerde ve psikiyatri merkezlerinde kriz odaklı yaklaşımla ele alınmaktadır. Ailesiyle iletişimi kopmuş ya da sıra dışı davranışlar sergileyen bireyler, bu merkezlere yönlendirilir. Burada doktor, sosyal hizmet uzmanı ve psikolog eşliğinde kapsamlı bir değerlendirme süreci başlar. Bireyin yaşam geçmişi, ailesi ve sosyal durumu üzerine detaylı bilgiler toplanmakta ve gerekli sosyal destekler belirlenerek, bireye sosyal güvenlik hakları hakkında bilgi verilmektedir (Alptekin ve Duyan, 2009). Özellikle kimsesi olmayan ve özel bakıma ihtiyaç duyan bireyler için sosyal hizmet uzmanının görevi, bireyi sağlık standartlarına kavuşturmak, eğitim ve rehberlik konusunda desteklemek ve gerekli yönlendirmelerde bulunmaktır (Kılıçarslan, 2020:271). Aynı zamanda, evsiz bireylerin gelir, barınma, hukuki destek, toplumsal entegrasyon, iş becerileri ve sağlık hizmetleri gibi bütün ihtiyaçlarını karşılamaya dönük sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukları yerine getirirken sosyal hizmet uzmanları, doğrudan savunucu rolünü üstlenmeden, bireyleri kendi kendilerine yardım etme ve haklarını savunma konusunda sürece dahil olmaktadır (Moxley ve Freddolino, 1991:19-26). Bu çerçevede, evsiz bireylerin ve ailelerinin finansal planlama, kaynakların nasıl kullanılacağı, kiracı hakları ve konut edinmede arabuluculuk gibi konularda bilgilendirilmeleri ve desteklenmeleri amaçlanmaktadır (Johnson ve Cnaan, 1995: 363).

Evsiz bireylerin çok yönlü ihtiyaçları bulunmaktadır ve bu ihtiyaçların kapsamını anlamak, etkili hizmet stratejileri oluşturulmasında kritiktir. Evsizlerin çeşitli özellikleri, yaş ve kişisel sorunları, sunulan hizmetlerin farklılaşmasını gerektirmektedir. Yaygın bir yanlış, evsizlerin homojen bir grup olduğudur. Ancak yapılan çalışmalar, kırsal ve kentsel bölgelerde yaşayan evsizler arasında ya da sokakta yaşayanlarla barınaklarda kalanlar arasında bile ihtiyaç durumunda ciddi farklar olduğunu ortaya koymaktadır. Etkili bir hizmet sunumu için bu nüansların bilincinde olmak, koordineli bir yaklaşım ve vizyoner bir tutum gerekmektedir. Sorunun derinliğini kavramak için yenilikçi sosyal hizmet sunum yöntemlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Roth ve Bean, 1986: 719).

Müdahalelerde, evsizlerin sadece konut ihtiyaçları değil, kimlikleri, psikolojik durumları, kültürel bağları ve fiziksel durumlarına göre değişen spesifik destek ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Olağanüstü durumlarda acil yardım önemlidir, fakat evsizliği tamamen sona erdirmek için sürekli destek mekanizmaları oluşturulmalıdır (Işıkhan, 2015: 475). Bu bağlamda, önleme ve rehabilitasyon yaklaşımları kadar, kalıcı konut çözümlerine geçişin de teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Gaetz, at al., 2013-2-8). Ayrıca dünya genelindeki sosyal hizmet uygulamalarında sadece evsizlik sonrasında alınacak stratejik tedbirlere ve yapılacak müdahalelere değil, aynı zamanda evsizlik öncesinde yaşananlara ve evsiz kalma riskini artıran faktörlere de dikkat çekilmiştir (FEANTSA, 2019). Evsizliğe neden olan faktörlerin anlaşılması, potansiyel olarak risk altındaki ailelere kaynak sağlama, çocukların eğitim süreçlerini takip ve destekleme, yoksulluğu hafifletme stratejileri, aile ve akraba destek sistemlerini güçlendirme ve uygun fiyatlı konutlara erişimi artırma gibi adımlar, evsizliğin engellenmesi adına atılan önemli adımlardır (Snow ve Mulcahy, 2001). Sadece mevcut evsizlik durumlarına tepki vermek yerine, bu tür hizmetler evsizliğin başlamadan önce potansiyel nedenlerini ele alarak krizleri önlemeye çalışır (Tutty et al., 2010). Uygun fiyatlı konut sağlama, eğitim ve istihdam fırsatları oluşturma, aile ve topluluk desteği inşa etme gibi stratejiler, evsizliğin kökenindeki sorunları çözmeye yöneliktir. Bu nedenle, bu tür yaklaşımlar, evsizliği önlemeye yönelik kritik, önleyici ve koruyucu hizmetler olarak kabul edilmektedir (Akyıldız, 2020: 64-65).

Evsizliğin sosyal bir olgu olarak nasıl oluşturulduğuna dair farklı yorumlar olsa da, bu konuda eylemde bulunulması veya bir takım uygulamaların geliştirilmesi gerektiğine dair genel bir uzlaşma bulunmaktadır. Peki bu durumun üstesinden gelmek için ne yapılmalıdır? Uluslararası düzeyde bu konuda politika tartışmaları, kalıcı veya konut sağlama kampanyaları ve 1980'lerde başlayan acil yardım hizmetlerine olan ilgi bu sorunun cevaplarını aramaya yönelik çabalardır (Tutty et al., 2010). Ancak, alınacak tedbirler toplumdaki topluma değişebilmektedir. Bu nedenle birçok ülkede, evsiz bireylerin yaşadığı zorlukları hafifletmek veya onlara destek sağlamak için çeşitli müdahale stratejileri geliştirilmiştir (Lee, at al., 2010: 512). Bu doğrultuda sosyal hizmet çerçevesinde evsizlikle başa çıkmak için genellikle iki ana yaklaşım üzerinde durulmuştur. İlk yaklaşım, evsizliğin nedenlerini erken belirleyip müdahale ederek bu sorunu kökten önlemeye yöneliktir. İkinci yaklaşım ise evsizliğe sürüklenmiş bireyler için destek ve yardım hizmetleri sunarak onlara yaşamlarını yeniden inşa etmeleri için yollar sunmaktır.

2.1. Erken Müdahale ile Evsizliğe Giden Yolların Önlenmesi

1980'lerde, gençler, aile içi şiddet mağdurları ve hapisneden yeni çıkan bireyler için erken müdahale kavramı geliştirilmiştir. Evsizliğin önlenmesi konusundaki yaklaşımların tam etkisi bilinmese de, bu alanda giderek artan bir vurgu mevcuttur. Bu yaklaşıma göre evsizliği önlemenin en iyi yolu, bireylerin evsiz hale gelmeden önce müdahale edilmesidir. Evsizlikle mücadelede, sadece anlık veya acil tepkiler değil, evsizliği engelleme ve konutlandırma çabaları da vurgulanmaktadır (Fitzpatrick, Kemp ve Kinker, 2000: 45). Bu, insanların aniden evsiz kalmadığı

ve bu nedenle evsizliğin tam olarak gerçekleşmeden önce asgari bir destek sağlanması gerektiği fikrine dayanmaktadır (Johnson ve Cnaan, 1995: 369). Önlemeye dayalı yaklaşımlar, sorunları önceden tespit etmeyi amaçlar. Sağlık alanındaki öngörülerle geliştirilen evsizliğin önlenmesi yaklaşımı üç aşamada incelenir: Yeni durumların belirlenmesi, erken teşhis ve varolan sorunun yönetimi. Avustralya, Birleşik Krallık ve ABD gibi devletler, ekonomik açıdan verimli olduğu düşünülen bu modeli kullanarak, potansiyel evsizleri önceden belirleyip erken müdahalede bulunarak bu sorunu çözmeye çalışmıştır. Uygun fiyatlı konutların sayısının artırılması önemli bir çözüm olarak görülse de, sadece konut sağlamakla sorunun çözülemeyeceği belirtilmektedir. Yoksulluk, evsizliğin ana sebeplerinden biri olarak kabul edilmiş ve bu riski azaltmaya yönelik politikalar geliştirilmiştir (Parsell ve Marston, 2012:33, Batterham, 2019: 1-3)

Erken müdahale yaklaşımı, yaşamlarında kritik dönemlerde destek ihtiyacı olan bireyleri hedef alır. Sosyal hizmet uzmanları, bu yaklaşımla evsizliğe sürüklenme riski olan kişileri erkenden belirleyip, onlara destek sağlamakla yükümlüdür. Erken müdahale, konutta kalma desteklerini artırarak evsizlik riskini azaltmayı amaçlar. Bu kapsamda, konutla ya da mali sorunları olan kişilere, kiracılık bilgisi, hukuki yardım, borç yönetimi ve finansal destek gibi çeşitli yardımlar sağlanır. Ana hedef, evsizlik riskini minimize etmek ve acil durumlarda hızla müdahale etmektir (Parsell ve Marston, 2012: 36).

2.2. Evsizleşmenin Sonrası: Sonuç Odaklı Destek Hizmetleri

Evsizlikten koruyucu ve evsizliği tedavi edici yaklaşımlar arasındaki denge, sosyal politika ve uygulama bağlamında devamlı bir tartışma konusudur. Evsizlik, belirli faktörlerin birleşiminden kaynaklanan karmaşık bir sosyal sorun olduğu için, bu problemle başa çıkmak için çok yönlü stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır. Tüm dünyada önleyici veya koruyucu hizmetlerden ziyade tedavi edici bir süreç işlemektedir. Evsizliği tedavi edici yaklaşım, evsizliği yaşayan bireylerin o anki ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışır. Bu, acil barınma, gıda, tıbbi hizmetler gibi temel ihtiyaçları karşılamanın yanı sıra, uzun dönemli ihtiyaçlarını da içerebilir. Meslek edinme, madde bağımlılığı tedavisi ve psikososyal destek bu yaklaşımın kapsamına girer. Özellikle gençler, aile içi şiddet mağdurları veya ruhsal sorunları olan bireyler gibi özel risk grupları için bu yaklaşım kritiktir. Ancak uygulamada, özellikle mali kaynakların sınırlı olduğu durumlarda, hangi yaklaşımın öncelikli olması gerektiği konusunda farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, evsizlikle mücadele eden toplumların kendine özgül koşullarını ve kaynaklarını dikkate alarak, bu iki yaklaşım arasında denge kurması önemlidir. Örneğin Evans'ın (2011) çalışmasında da, bu dengeleme çabasının ve sunulan hizmetlerin önemi vurgulanmaktadır.

Evsizlere destek sağlamak amacıyla farklı hizmetler bulunmaktadır. Bunlar arasında gündüz destek merkezleri, sokakta sosyal yardım programları ve konuta dayalı stratejiler (Önce Konut ve Basamak Modeli) yer almaktadır. Bu tür hizmetler, evsiz bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik çok yönlü çözümler sunmayı amaçlamaktadır (Işıkhan, 2015: 475). Gündüz destek merkezleri, evsizlere kritik yardımlar sunan ancak ülkemizde sıkça göz ardı edilen merkezlerdir. Dünyada pek çok evsiz, bu merkezlerin sunduğu hizmetlerden yararlanır. Her ne kadar bu merkezlerin işleyişi globalde farklılık gösterse de, çoğu 'açık kapı' ilkesiyle evsizlere yemek, sığınma, danışmanlık, sosyal etkileşim ve daha birçok hizmeti sıcak bir ortamda sunar (Fitzpatrick, Kemp ve Kinker, 2000:42). Barınaklar ve yiyecek-giysi dağıtım merkezleri evsizlik konusunda sadece kısa vadeli çözümler sunar. Uzun vadeli ve kalıcı çözümler için odak, kalıcı konut sağlama üzerinedir. Kalıcı bir konut sağlama yaklaşımı, evsizlikle mücadelede daha stratejik bir yöntem olarak kabul edilir. Devletin evsizlere yönelik konut sübvansiyonları, bu problem için sürekli ve etkili bir çözüm yolu olarak vurgulanır (Johnson ve Cnaan, 1995:368).

Genel olarak evsizlikle mücadelede literatürde konuta dayalı stratejiler olarak iki ana yaklaşım tartışılmaktadır: 'Önce Konut' (Housing First) ve 'Basamak Modeli'. Basamak Modeli, özellikle psikiyatrik ve bağımlılık sorunları olanlar için, evsizlerin konuta hazır hale gelmeden önce tedavi ve rehabilitasyon programlarına dahil edilmesini savunur. Katılımcıların bu modelde sıkı kurallara uyması beklenir ve tedaviye katılım, konuta hazır olmanın bir ön şartı olarak görülür (Levinson, 2004). Öte yandan, 'Önce Konut' yaklaşımı, evsizlere ilk olarak stabil bir konut sağlamayı önerir, böylece diğer yaşam sorunlarına daha etkili bir şekilde müdahale edilebilir. Bu model, bireyin kendi yaşamını kontrol etme hakkını ve kendi seçimlerini yapma özgürlüğünü vurgular. Konut, bu yaklaşımda koşulsuz verilir ve destek hizmetleri ihtiyaç duyulduğunda erişilebilir bir kaynak olarak sunulur. Bu yaklaşım, konutun sadece fiziksel bir alan olmadığını, aynı zamanda bireyin yaşam kalitesini ve toplumsal entegrasyonunu artırma potansiyeli taşıdığını savunur.

Bu iki yaklaşım arasında, evsizliğin nasıl ele alınması gerektiği konusunda süregelen bir tartışma bulunmaktadır (McNaughton, 2008: 17-20; Doğan, 2018: 26). Ayrıca Nooe ve Patterson (2010), kalıcı konut desteği (*permanent supportive housing*, PSH) programlarının klasik evsiz barınaklarına göre üstünlüklerini belirtmiştir. Bu programlar, bireylere özel yaşam alanı ve mahremiyet sağlar, katı davranış kurallarını zorunlu tutmaz ve esnek/süresiz konut imkânı sunar, böylece evsizliğe geri dönme riskini azaltır. Ancak her modelin avantajları olduğu gibi zorlukları da vardır. PSH'nin finansmanı, konutun kalitesi, destek hizmetlerine erişim ve topluluk içindeki entegrasyon gibi konularda bazı zorluklar yaşanabilir. Bununla birlikte, PSH'nin sunduğu fırsatlar arasında zararın azaltılması, bireylere istikrarlı bir yaşam sunma, özsaygıyı artırma, güvenin inşası ve uzun vadeli maliyet tasarrufu bulunmaktadır. Bu yaklaşımın, evsiz bireyler için daha insancıl ve etkili bir çözüm sunduğuna inanılmakta ve bireyin bu durumdan kurtulabileceğinin farkındalığı oluşturulmaktadır (Tsemberis ve O'Callaghan, 2004: 279). Levinson'un 2004 yılında yaptığı araştırma, önce konut modelinin konut sürekliliğini sağlama oranının %88 olduğunu göstermektedir. Bu başarı oranı özellikle geleneksel evsizlik müdahaleleriyle karşılaştırıldığında birçok ülkede nasıl kabul gördüğünü açıklamaktadır.

Evsiz bireylerin karşılaştığı zorlukları ele alırken, sadece barınma ihtiyacına odaklanmak yeterli değildir. Barınma temel bir ihtiyaç olmasına rağmen, evsizlikten etkilenen bireylerin çok yönlü sorunları bulunmaktadır. Bu sorunlara yönelik olarak, birçok ülke ve kuruluş, bu bireylerin sosyal, ekonomik ve sağlıkla ilgili ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik doğrudan çeşitli hizmetler sunmaktadır. İşte bu hizmetlerden bazıları:

İlk Yardım Hizmetleri: Erişim kolaylığı ve acil durumlar için tasarlanmıştır. Anlık ve acil bir durumda evden ayrılmış ya da sokağa düşme anını yaşayan kişiye ilk adımda müdahale edilmektedir (Işıkhani, 2015: 474). Bu hizmetler, gıda, giyim, temizlik malzemeleri, acil sağlık hizmetleri, sığınaklar gibi temel ihtiyaçları karşılamayı amaçlar. Evsizlik sorununa nihai bir çözüm olmasa da hizmet sunumunda uygulama olarak sisteminin omurgası olarak kilit bir rolü vardır (Bassuk ve Lauriat, 1986:125).

Geçiş Hizmetleri: Evsiz bireylerin kalıcı bir konuta geçiş yapmalarına yardımcı olur. Bu hizmetler, kısa dönemli konut, danışmanlık, iş bulma yardımı, mesleki eğitim, mali danışmanlık gibi destekleri içerir. Bu hizmetler evsizlerin düzenli hayata geçişinden önceki aşama olduğu için önemli bir role sahiptir (Johnson ve Cnaan, 1995: 369).

Dengeleyici Hizmetler: Uzun dönemli başarıyı hedefler ve bireylerin stabil bir konuta sahip olmalarını sürdürebilmeleri için gerekli destekleri sunar. Bu hizmetler, psikoterapi, madde bağımlılığı tedavisi, yaşam becerileri eğitimi, kronik sağlık sorunları için tedavi ve danışmanlık

hizmetleri gibi çok yönlü destekleri içerir (Işıkhan, 2015: 475). Öte yandan yeniden bir evde yaşamak, bireylere sosyal bağlar kurma, normal bir yaşam sürme ve kendi yaşam alanlarını düzenleme fırsatı sunar. Bu nedenle, bu tür destek hizmetlerinin uzun dönemde oldukça etkili olduğu görülmüştür (Fitzpatrick, Kemp ve Kinker, 2000: 42-43). Bu hizmetlerin yanı sıra, evsiz bireylerin toplumla yeniden bütünleşmelerine yardımcı olacak sosyal aktiviteler, sanatsal ve kültürel etkinlikler, spor aktiviteleri gibi sosyal entegrasyonu destekleyen uygulamalar da önemlidir. Evsizlik, hem bireyler hem de toplumlar için karmaşık bir sorundur. Çözümü, bireysel ve toplumsal düzeyde çok yönlü bir yaklaşımı gerektirir. Bu nedenle, evsiz bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için kapsamlı ve bütünleşik bir hizmet yelpazesi sunmak, bu sorunun üstesinden gelmede kritik bir rol oynamaktadır.

Evsizlik, küresel bir mesele olup, ülkelerin ekonomik ve sosyal koşulları bu konudaki yaklaşımlarını belirler. Evsizlere stabil ve onurlu bir yaşam sunma amacı yaygın bir kabuldür. Kamu, özel sektör ve sivil toplumun birlikte çalışmasıyla evsizliğin etkileri hafifletilebilir (Akyıldız, 2020: 127). Özellikle ilk yardım, geçiş ve dengeleyici hizmetlerin odaklandığı stratejik planlar, evsizlerin topluma entegrasyonunu teşvik eder. Sonuç olarak ideal bir sosyal hizmet sistemi, evsizlerin ihtiyaçlarını karşılarlarken, potansiyel evsizleri de korur.

3. Dünyada ve Türkiye’de Evsizliğe Müdahale Pratikleri ve Hizmetler

Küresel ölçekte evsiz bireyler için sağlanan hizmetler, uygulamalar ve faaliyetler farklılık gösterebilmektedir. Evsizlik, dünya genelinde farklı sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi nedenlerle meydana gelen hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelerdeki yoksul toplulukları derinden etkileyen yaygın bir sorun olarak görülmektedir. Küresel düzeyde, evsizlik konusundaki araştırmalar ve müdahaleler, farklı kavramsal yaklaşımlar ve metodolojileri benimsemesine rağmen, genellikle benzer yönlere odaklanmıştır. Ancak bu çeşitlilik, evsizliğin yerel dinamiklerine bağlı olarak, ortak çözümlerin bulunmasını zorlaştırmıştır. Dünyada “Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Yerleştirme Programı” (United Nations Human Settlements Programme, UN-HABİTAT), ABD’de “İskan ve Kentsel Kalkınma Bakanlığı” (Department of Housing and Urban Development, HUD) ve Avrupa’da “Avrupa Evsizler İle Çalışan Ulusal Örgütler Federasyonu” (Fédération Européenne d’Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri, FEANTSA) gibi kuruluşların kurulması önemli bir adım olmasına rağmen, müdahaleler daha çok temel ihtiyaçların - barınma, gıda, sağlık ve eğitim - karşılanmasına yönelik olmuştur. Bu organizasyonlar, dünya genelindeki anahtar aktörlerin evsizlikle ilgili yerel dinamikler, nedenler ve sonuçlar hakkında verimli iletişimde bulunabilmeleri için gerekli platformu oluşturmayı amaçlamış; aynı zamanda başarılı stratejileri ve uygulamaları geniş bir kitleyle paylaşma gayretinde bulunmuşlardır. Kısacası, bu kurumlar evsizlik konusunda küresel bir anlayış ve ortak bir dil oluşturma çabası içerisinde olmuşlardır (Busch-Geertsema, Culhane ve Fitzpatrick, 2016: 2).

Ayrıca dünya genelinde kesin bir evsiz sayısı belirtmek zordur. Dünyada evsiz nüfusun tahmini, evsizlik tanımına göre değişkenlik gösterir ve genelde 100 milyon ile 1 milyar arasında değişen rakamlarla ifade edilir. 100 milyonluk rakam tamamen barınaksız olanları kapsarken, 1 milyarlık sayı, kronik, geçici, döngüsel ve gizli evsizlerin yanı sıra güvensiz (insecure) ve yetersiz (inadequate) konutlarda yaşayanları da içerir. Evsizlikle ilgili farklı tanımlar ve ölçümlene zorlukları, şehirler ve ülkeler arasında çeşitlilik gösterir. Bu nedenle, evsizlik oranlarına dair global araştırmalar, bu konuda farklı metodolojilere ve tanımlamalara başvururlar. Bütün bunlar evsiz nüfusa ilişkin sayısal tahminleri oldukça değişken yapmaktadır (Sanchez, 2010: 102).

Amerika'da evsiz bireylere sunulan sosyal hizmetler kapsamında acil sığınma evleri, barınak programları ve çeşitli destek hizmetleri mevcuttur. Bu hizmetler; birey, genç, aile, çocuk, kadın, erkek ve yaşlıların özel ihtiyaçlarına uygun olarak şekillendirilmiştir (Veness, 2014: 150-167). 24 saatlik sürekli hizmetlerle birlikte sadece geceyi geçirmek için geçici konaklama merkezleri seçenekleri de bulunmaktadır. Özellikle ani evsizlik durumları veya aile içi şiddet gibi krizler sonucunda destek ihtiyacı doğan bireylere hizmet vermekte ve köprü görevi görmektedir. İki haftadan iki yıla kadar belirlenen süre zarfında bu barınaklarda kalma hakkı tanınır. Bu süre boyunca, bireyin kendi ayakları üzerinde durabilmesi, hayat kalitesini yükseltebilmesi için psikolojik destek, iş eğitimi, madde bağımlılığı tedavisi, ebeveynlik kursları ve çocuk bakımı gibi hizmetler sunulur (HHS, 2022). Madde veya alkol bağımlıları için 'özel barınaklar' programı mevcuttur. Bu program, bireyleri sosyal çevrelerinden uzaklaştırmadan, yerel kaynakları kullanarak desteklemeyi amaçlar (Opler, White at al., 2001:1-29). Ailelere özel olarak tasarlanmış barınaklar, mahremiyetin korunmasını, aile destek hizmetlerini ve aile üyelerinin güvencesini esas alarak hizmet sunmaktadır (Family Services Incorporated, 2021).

AB ülkelerinde evsiz bireylere hizmet sağlama ve yaşam koşullarını iyileştirme, yasal bir zorunluluk olarak kabul edilmiştir. AB bölgesinde, yoksullukla mücadele için kullanılan çok sayıda fon kaynağı mevcuttur. Fakat evsizlere sunulan hizmetlerin niteliği ve kapsamı, sağlanan kaynaklar ve hizmetleri sunan kurumların yapısına büyük ölçüde bağımlıdır (FEANTSA, 2019). Bu bağlamda, Avrupa'da evsizlik konusunda uluslararası bir temsil örgütü olan FEANTSA tarafından oluşturulan 'Avrupa Evsizlik ve Konut Dışlanması Tipolojisi' (European Typology of Homelessness and Housing Exclusion, ETHOS), sosyal hizmetlerin ve uygulamaların tasarımında kritik bir role sahiptir. AB ülkeleri, evsizlerin bireysel bağımsızlık kazanana kadar çeşitli hizmet aşamalarından geçtiği basamaklı modelden, önce konut hizmeti gibi kapsamlı destek sağlayan yaklaşıma doğru bir yöneliş içindedir. Ek olarak, evsizliğin önlenmesi yönündeki stratejiler de geliştirilip genişletilmektedir. Her ne kadar evsizlikle mücadele yöntemleri çoğu ülkede benzer temellere dayansa da, uygulama detayları ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilmektedir. Özellikle evsizler için zorlukların üstesinden gelinmesinde konut desteklerinin kritik bir role sahip olduğu genel kabul görmektedir. Yani modern evsizlik stratejileri ve hizmetleri çoğunlukla, acil barınma gereksinimlerini minimize ederek, evsizliği en aza indirme ve evsiz bireyleri olabildiğince hızlı bir şekilde tekrar konutlandırma amacını gütmektedir (Doğan, 2018: 13). Ancak böyle bir modelin başarılı olması, uygun fiyatlı konutların varlığına, etkin bir sosyal güvenlik sistemine, hızlı kriz müdahalesine ve esnek destek hizmetlerinin sağlanmasına dayanmaktadır (FEANTSA, 2005: 1-9). Öte yandan, yoksulluğun azaltılmasında gelir desteği, istihdam olanakları ve sosyal hizmetlerin sunulmasının da önemli olduğu belirtilmiştir (Hombs, 2011: 94-96).

Avrupa'da evsizliğe müdahalelerle ilgili birçok ortak uygulama da bulunmaktadır. Çoğunlukla Batılı devletler tarafından hazırlanan raporlar, profesyonellerin evsizlere yönelik hizmet sunumları için mesleki ve eğitsel programlar, FEANTSA gibi örgütlerin faaliyetleri ve yasal düzenlemeler bulunmaktadır (Akyıldız, 2022: 1513). Bu hizmetler arasında acil durum barınma merkezleri, pansiyonlar, gündüz merkezleri, sokaktaki sosyal yardımı, seyyar destek hizmetleri, geçici desteklenen konutlar, konuta öncelik veren hizmetler, sağlık hizmetleri, kiralama sürekliliği destekleri, borç danışmanlık hizmetleri ve kiralık daire aracılık hizmetleri sayılabilir (Baptista ve Marlier, 2019: 75). Almanya, yüksek evsiz oranıyla dikkat çekerken, bu durum konut kaybı, işsizlik, göç ve ekonomik zorluklar gibi sebeplerle ortaya çıkmıştır (Bölükbaşı, 2012: 103). Almanya'da, son hükümet verilerine göre evsiz nüfusun 260 bin civarında olduğu belirlenmiştir (BAG W, 2022). Öte yandan İngiltere'de 2021 yılında yapılan bir çalışma, toplamda 274 bin 'den fazla kişinin evsiz olduğunu ortaya koymuştur. Almanya'da Federal Evsizlere Yardım Derneği

(Bundesarbeitsgemeinschaft Wohnungslosenhilfe, BAG W) evsizlikle mücadelede hem merkezi hükümetle hem de yerel yönetimlerle iş birliği yapmaktadır (FEANTSA, 2017: 2). Almanya genelinde evsizlere sunulan temel hizmetler arasında acil barınma olanakları, danışmanlık merkezleri, sokak yardımı, geçici ve sürekli konut seçenekleri ile gündüz bakım merkezleri bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ve özel kurumlar da yurt veya pansiyon gibi uzun ve orta vadeli konaklama hizmetleri sunmaktadır. Evsiz bireylerin sosyal dışlanmayı önleyerek topluma entegre olması amacıyla engellilere, yaşlılara, risk altındaki bireylere destek ve istihdam olanaklarının artırılmasına yönelik hizmetler de mevcuttur (Akyıldız, 2020: 96).

İngiltere'de evsizlikle ilgili politikaların geliştirilmesi ve uygulanması İskan, Topluluklar ve Yerel Yönetimler Bakanlığı'nın (Department for Levelling Up, Housing ve Communities, DLUHC) sorumluluğundadır. Ülkedeki sosyal yasa kapsamında evsizlik; bireyin barınacak bir yere sahip olmaması veya mevcut konutunun yaşam standartlarına uygun olmaması olarak tanımlanmaktadır. Bakanlık, evsizlik riski taşıyan bireyler için evsizliği önlemeye yönelik stratejilere odaklanırken, zaten evsiz durumda olanlara da kalıcı konut hizmetleri sunarak bu durumdan çıkmalarını hedeflemektedir. Ayrıca yerel yönetimler, evsizlikle mücadelede destek sağlamak amacıyla bireylere evsizlik sigortası gibi hizmetler sunar ve yasal olarak tanımlanan evsiz bireyler için geçici barınma imkanları sağlar (Shelter, 2022). İngiltere'deki sosyal hizmetlerin ana amacı, sosyal problemlerin ortaya çıkmasını engelleyerek koruyucu ve önleyici tedbirleri yaygınlaştırmaktır (Teixeira, 2017:86-90).

Avustralya'da evsizlere yönelik hizmetler, barınma, istihdam, eğitim ve sağlık hizmetlerini içermektedir. Aynı zamanda, evsizlik riski altındaki bireyleri destekleyen erken müdahale programlarına da yatırım yapmaktadır (Chamberlain ve Johnson, 2014). İsveç, Norveç ve Danimarka gibi ülkeler, evsizlikle mücadelede etkili hizmetler ortaya koyan sosyal devlet anlayışını benimseyen refah devletleridir. Evsizlere, geniş kapsamlı sosyal hizmetler, danışmanlık, eğitim ve istihdam olanakları sunulmaktadır (Benjaminsen ve Knutugard, 2016: 45-50). Bu ülkelerin yaklaşımları, evsiz bireyler için sadece barınma sağlamanın yeterli olmadığı, aynı zamanda onların topluma tekrar dahil olmalarına destek olacak geniş kapsamlı hizmetlerin gerekli olduğu düşüncesine dayanır. Farklı ülkelerin evsizlik konusunda benimsedikleri stratejiler, bu sorunun nedenleri, sonuçları ve potansiyel çözümleri hakkında derinlemesine bilgi edinme imkanı tanımaktadır.

Türkiye'deki evsizlik hizmetleri yasal bir çerçeve ile belirlenmemiş olup, bu konudaki girişimler genellikle yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının inisiyatifinde gerçekleşmektedir. Farklı ülkelerde, evsizlik sorununun sürekli artması karşısında, bu konuda atılan adımlar yasal bir temel üzerinde şekillendirilerek daha kurumsal bir yapıya kavuşturulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti anayasada, sosyal bir hukuk devleti olarak tanımlanır. Bu anlayış, 1961 ve 1982 yılında yapılan anayasal değişikliklerle vurgulanmıştır. Sosyal devlet prensibi, toplumun refahını ve her bireyin mutluluğunu esas alır. Türkiye'de 1960'lar, sosyal hizmetlerin kurumsal yapılanma sürecine işaret eder (Kongar, 1972: 165-167). Ancak bu yapılar zamanla değişikliğe uğramış, en son 2023'te "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" olarak adlandırılmıştır.

Türkiye'de anayasa, yoksul, engelli, işsiz, yaşlı, çocuk ve kadınlar için belirli yasal düzenlemeleri içermektedir. Ancak evsizler bu yasal metinde doğrudan belirtilen bir grup değildir. Bununla birlikte, sosyal devlet anlayışının bir uzantısı olarak devlet kurumları, yerel yönetimler ve STK'lar, evsiz vatandaşlara yönelik bir dizi uygulama ve hizmet sunmaktadır. Özel sektörden gelen herhangi bir evsiz destek hizmeti bulunmamakla birlikte, mevcut evsiz hizmetleri ele alındığında bazı eksiklikler olduğu görülmektedir. Özellikle, sürekli hizmetlerin oluşturulmadığı, evsizler için

gereken rehabilitasyon desteklerinin eksikliği, evsizlik riski olan durumlarda koruyucu önlemlerin alınmadığı ve birey odaklı danışmanlık hizmetlerinin sağlanmadığı görülmektedir. Bu nedenle, sunulan hizmetlerin sadece sosyal yardım seviyesinde olduğu ve sosyal hizmet biliminin genel kapsamına tam olarak girmedikleri vurgulanmıştır (Akyıldız, 2020: 127). Merkezi ve yerel yönetimlerin Türkiye'deki evsizlik konusunda yürüttüğü çalışmalar, evsizliğin nedenlerine, çözüm yollarına ve suçla olan ilişkisine dair bilgi sunsa da sosyal hizmet açısından eksik kalmıştır. Özellikle evsizlik, Türkiye'de giderek artan bir sosyal sorun haline geldiği için, sivil toplum kuruluşlarının bu alandaki ilgisi ve sosyal hizmet uygulamalarına katkıları büyük önem taşımaktadır. Merkezi yönetim, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel kurumların, evsizlerin ihtiyaçlarını karşılamak adına iş birliği yapmaları kritik bir öneme sahiptir.

Türkiye'de evsizlik, uzun yıllardır süregelen bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de evsizlere yönelik sunulan kamu hizmetleri kapsamında, merkezi ve yerel yönetimler tarafından bir dizi adım atılmakta ve çeşitli projeler yürütülmektedir. Bu soruna yönelik merkezi düzeyde yapılan ilk somut müdahale ve farkındalık çağrısı, 2003 yılında İçişleri Bakanlığı'nın tüm illere gönderdiği "Türkiye'de Evsizlere Dair Rapor"² başlıklı genelge ile gerçekleşmiştir. Genelgede, evsizliğin çözümüne dair yaklaşımlar da sıralanarak, her ilde en az bir barınma evi ya da merkezi kurma gerekliliği vurgulanmıştır. Sokaklarda yaşamak zorunda kalan kişilere gecelik ya da uzun dönemli konaklama olanağı sağlama amacıyla mülki ve mahalli idarelerin, sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapması gerektiği belirtilmiştir. (Emek ve Adalet Platformu, 2011). Daha sonra 2010 yılında TBMM bünyesinde evsizlere yönelik olarak hazırlanan detaylı bir rapor, evsizlik sorununun çözümü yönünde atılacak adımların kritik önemini vurgulamıştır (TBMM, 2010:1-2). Ancak TBMM İnsan Hakları Komisyonu'nun detaylı araştırmaları sonucunda ortaya konan bulgular, evsizlere sunulan hizmetlerin kamu kurumları tarafından yeterince sahiplenilmediğini de ortaya koymaktadır (Akyıldız, 2020: 128). Bu durumun arkasındaki temel nedenler arasında evsizliğin ölçüm zorluklarına sahip olması ve doğrudan müdahale gerektirecek kadar büyük bir çoğunluğu oluşturmadığı bulunmaktadır.

Ayrıca, evsizlikle ilgili uygulamaların, bireylerin bu hizmetleri suiistimal edeceği endişesiyle gerçekleştirilmediği de gözlemlenmektedir (Michael ve Philippa, 2011: 20). Öte yandan 'Evsizlere Konaklama Projesi' ile Covid-19 pandemi döneminde evsizlerin konaklama ihtiyaçlarının karşılanması ve temel ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla Türkiye genelinde bir dizi önlem alınmıştır (ÇSGB, 2020). Günümüzde ise merkezi yönetim, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla; yerel yönetimler ise Sosyal Hizmetler Dairesi ve Sosyal Destek Hizmetleri kanalıyla evsiz bireylere temel yardımda bulunmaktadır. Çoğunlukla kamusal hizmetlerin içeriğini geçici veya kalıcı barınma merkezleri oluşturmaktadır. Yerel yönetimler tarafından açılan barınma merkezleri bazı büyük şehirlerde mevcut olup, bu bireylerin temel barınma ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Aile ve sosyal hizmetler bakanlığı tarafından ise kış aylarında soğuktan korunmaları için evsiz bireylere otel veya pansiyonlara yerleştirme uygulaması yapılmaktadır. Bununla birlikte sosyal yardımlar ve destekler SYDV tarafından evsizlerin nakdi (aylık 400 TL 2 ayda 1 olacak şekilde cüzi bir miktar), gıda, giyim gibi temel ihtiyaçlarını karşılayan yardımlar sunulabilmektedir. Son yıllarda, çeşitli ihtiyaçların karşılanması için kurumlar arası iş birliği

² Bu resmi belge 2003 yılında dönemin İçişleri Bakanı tarafından 'Sosyal Hizmetler Merkez Birimlerine, Bağlı Kuruluşlara ve 81 İl Valiliğine' gönderilen genelgedir. Söz konusu genelge 'T.C. İçişleri Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği basın açıklaması No:2003/07 Ankara (27.02.2003)' alt başlığı ile İçişleri Bakanlığı'nın internet sitesinde yer almaktadır.

vurgusuyla yerel evsizlik stratejilerinin geliştirilmesine artan bir ilgi gözlemlenmektedir. Aslında, evsizlikle yerel düzeyde müdahalede bulunmanın gelecekteki en etkili yol olduğu düşünülmektedir (Fitzpatrick, Kemp ve Kinker, 2000: 43-44). Bu bağlamda anlık olarak sokakta kalmış, gidecek yeri olmayan, öz bakımını kendi başına gerçekleştirebilen erkek, genç ve yaşlı bireyler, özellikle fuhuş ve madde kullanımı gibi konularda yer almayanlar, yerel yönetimlerin konukevi hizmetlerinden daha fazla yararlanmaktadırlar (Genç, 2009: 65-67).

Türkiye’de şu an için evsizlerin yoğunlukta olduğu İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Antalya, Eskişehir gibi büyük şehirlerde konukevi hizmeti sağlanmaktadır. Erkek konukevi, "18-60 yaş arası sokakta yaşayan, kimsesiz, maddi destek ihtiyacı olan ve yaşamlarını temel koşullarda sürdürebilme gücünü çeken erkek bireylerin kısa süreliğine barınma, beslenme, psiko-sosyal ve bedensel ihtiyaçlarını karşılamayı" amaç edinmiştir (İBB Yönetmelik, 2022, BBB Yönetmelik, 2021). Ayrıca, özellikle Bursa’da yıl boyunca hizmet veren erkek konukevinde, barınma ihtiyacının ötesindeki hizmetler dikkat çekicidir. Bu hizmetler arasında tarım ve hayvancılık projeleri yoluyla topluma yeniden entegrasyonu teşvik etmek, sağlık hizmetleri sunmak, iş olanaklarına yönlendirme, aile danışmanlığı sağlamak bulunmaktadır. AMATEM-GADEM gibi kuruluşlarla iş birliği içinde madde ve alkol bağımlılığı tedavisi, psikolojik destek ve belki de en önemlisi, evsiz bireylerin fiziksel, duygusal ve sosyal sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olacak bir destek ortamı sunmak da bu hizmetlere dâhildir. Ancak bu hizmetler yeterli personelin olmayışından dolayı süreklilik kazanmamıştır.

Sivil toplum kuruluşları ise, devlet organlarıyla eşgüdüm içerisinde hareket ederler ve bazen bu kuruluşlar tamamlayıcı, bazen de alternatif bir rol üstlenirler. STK’lar, toplumda yardımlaşma, dayanışma ve birlik duygusunu teşvik ederek sosyal sorunların ele alınmasında ve çözümünde kritik bir rol oynarlar. Özellikle marjinalleşmiş gruplara veya bireylere odaklanan bu kuruluşlar, toplumsal ihtiyaçların ve sorunların tespitinde ve ilgili politikaların şekillendirilmesinde belirleyici bir etkiye sahiptirler (Ryffman, 2006: 25; Kara, 2019: 161-162).

Türkiye’de evsizlikle mücadelede STK’lar önemli bir rol oynamış, sosyal destek ve hizmetlerin sağlanmasında katkıda bulunmuşlardır. STK’lar evsizlere genellikle barınma, yemek ve gıda yardımları, gezici aşevi, giysi yardımı, istihdam olanakları ve psikososyal destek gibi hizmetler sunmaktadırlar (Yeter, 2018: 42-43). Çoğunlukla İstanbul merkezli olan ve doğrudan evsizlere yönelik faaliyetler yürüten bazı dernek veya vakıflar şunlardır: Şefkat-Der (1995), Dilruba Evleri Yardımlaşma Derneği (Bursa, 2007), Deliler ve Veliler Derneği, Erdemliler Dayanışma Derneği (2015), Çorbada Tuzun Olsun Derneği (2017), Hayata Sarıl Derneği, Sokak Lambası Derneği (2018). Sivil toplum kuruluşlarının evsizlere sunduğu hizmetler, kısıtlı kaynaklarına rağmen, merkezi yönetimin çabalarını destekleyici bir özellik taşımaktadır. STK’lar sürekli bir gelire sahip olmadıklarından dolayı, uzun vadeli hizmet planlamalarında zorluk yaşamaktadırlar. Hem merkezi yönetimin yeterli ve istikrarlı olmayan hizmetleri hem de STK’ların sınırlı imkanları, toplumdaki diğer bireylerin de bu alanda destek olmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye’de, bireylerin kendi inisiyatifleriyle evsizlere yardımcı olma adına birçok faaliyet gerçekleştirilmektedir. Örneğin, İstanbul’da Aşhane isimli bir girişim, her gün sokaklarda bir minibüs ile çorba, battaniye ve ekmek dağıtmaktadır (Şen, 2016). Ayrıca bazı mahalle muhtarları, esnaf ve cami imamı gibi bireyler, evsizlere destek olma konusunda toplumda farkındalık yaratmada önemli bir role sahiptir.

3.1. Evsizlerle Sosyal Hizmet Model Önerisi

- a) “*Toplumsal Sorunlara Acil Müdahale Merkezleri*” adıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bir birim oluşturulmalı ve özel olarak “Evsizler” birimi ile konumlandırılmalıdır.

Gerekeçe: Her il de tıpkı hastanelerde gece gündüz açık olan acil alanları gibi insanların anlık yaşadığı sorunlardan dolayı 7/24 ulaşım yardım alabileceği 'kurulmalıdır. 183 yardım hattı sadece ihbar almakta kadın ve çocuklara müdahale etmektedir. Ancak erkek evsiz bireylere çoğu kez destek sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Sadece evsizler değil anlık birtakım sorunlar yaşamış kadın, çocuk, genç ve yaşlıların danışmanlık alabileceği ve geçici süreliğine sığınacağı bir hizmet gereklidir. Bu merkez;

- Sokakta anlık kalma ihtimali olan ya da uzun süredir sokakta kalan evsizlerin hızlı ve pratik bir şekilde yardım alabileceği,
 - Yaşadığı sorunun uzman personel tarafından dinlenip ilgili kurumlara yönlendirilebileceği,
 - Kişiye geçici olarak barınma imkanı sağlayabilecek bir misafirhanenin olabileceği,
 - Evsiz bireylerin yaş gruplarına göre ayrıştırılarak sorunları ve ihtiyaçlarına göre ilgili kurumlara yönlendirilebildiği destek hizmetleri olmalıdır.
- b) Evsiz nüfusun yoğun olduğu şehirlerde yerel yönetimler tarafından faaliyet gösterecek konukevlerinde kalan kişi kapasitesine göre psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve sağlık personeli bulundurularak evsizlere nitelikli destek sunulması,
- İş bulma noktasında zorluk yaşayanların İŞKUR gibi kurumlara, herhangi bir mesleği olmayan genç ve yetişkin evsizlere meslek edindirme kurslarına, madde-alkol-kumar bağımlısı bireyler tedavi merkezlerine, yaşlı ve engelliler bakım merkezlerine yönlendirmek. Ayrıca, hükümlü evsizler için danışmanlık hizmetleri, aile etkileşiminin yeniden kurulması için arabuluculuk hizmetleri, hukuki sorunları olanlara savunuculuk hizmetleri sunmak.

4. Sonuç

608

Mevcut bulgular, evsizlik problemine yönelik mevcut koruyucu ve önleyici sosyal politikaların yanı sıra uygulamaların yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır (Gürel, 2023; Doğan, 2018; Akyıldız, 2017). Evsizler için sunulan hizmetlerin günlük hayatta geçim sağlamalarına yardımcı olabileceği, ancak sorunun temelini oluşturan faktörlere kalıcı çözümler üretmediği belirlenmiştir. Evsizlik fenomeninin ülkeden ülkeye, hatta şehirden şehire değişen yüzleri olduğu ve bu nedenle evrensel çözüm yollarından ziyade lokalize ve kişiselleştirilmiş stratejilerin geliştirilmesinin önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

Evsizliğin, toplumsal bir sorun olarak ele alındığı bu çalışmada, sosyal hizmetin evsizliği önlemedeki rolü detaylı bir şekilde incelenmiştir. Evsizlere sunulan sosyal hizmetler son yirmi yılda küresel çapta artmıştır. Tarihsel olarak, evsizlerin desteklenmesi ve yeniden topluma kazandırılması süreci sıklıkla eksik kalmıştır. Ancak sosyal hizmet uzmanları, kriz anında müdahale, sağlık hizmetleri, konaklama bazlı tedavi, kamu refahı, çocuk hizmetleri, eğitim, konut ve temel yaşam ihtiyaçlarının sağlanmasında önemli roller üstlenmiştir. Öte yandan evsizlik sadece maddi ya da ekonomik yetersizliklerden kaynaklanmamakta, psikolojik, sosyal ve bireysel etmenler de bu duruma katkıda bulunmaktadır.

Evsiz bireylerin yaşadığı zorluklar, hem bireysel hem de toplumsal açıdan derinlemesine anlaşılması gereken konular arasında yer almaktadır. Gentil ve arkadaşlarının (2019) vurguladığı gibi barınma, bireyin topluma yeniden kazandırılması anlamına gelir. Ayrıca Gürel'in (2023: 91) evsizlere yönelik yaptığı çalışmada belirtildiği üzere barınma desteği evsiz bireylerin hayatında yeni bir başlangıç için kritik bir istasyon görevi görmektedir. Sağlıkla ilgili zorluklar konusunda, evsizlerin genel popülasyona göre daha fazla sağlık problemi yaşadığına dikkat çeken Hwang (2001: 230)'in çalışmaları da bu zorlukların altını çizmektedir. Ekonomik istikrarın sağlanması konusunda Pankratz ve arkadaşlarının (2017) çalışmasına ek olarak, Toro ve arkadaşları (2007)

evsiz bireylerin eğitim ve istihdam olanaklarına erişiminin kritik öneme sahip olduğunu ve bu bireylerin sosyal ağlarının geliştirilmesi gerektiği ihtiyacı vurgulanmıştır. Son olarak, evsizlere yönelik sosyal hizmetler de, topluma yeniden entegre olmalarını destekleyen kapsamlı ve bütüncül bir yaklaşım benimsemesi gerektiği de vurgulanmaktadır (Culhane ve Metraux, 2008: 12). Bu nedenle, evsizliğin önlenmesi adına birey odaklı yaklaşımların ve sosyal hizmet müdahalelerinin vazgeçilmez olduğunu belirtmek gerekir. Bu bakımdan sosyal hizmet uzmanları, evsiz bireylerle çalışırken onların topluma yeniden entegre olmalarını hedef alarak, hem bireysel ihtiyaçlarına cevap vermek hem de toplumsal uyumu artırmak için stratejik planlamalar yapmaktadırlar (Johnson ve Cnaan, 1995: 356). Sosyal hizmetin, evsiz bireylerin yaşam kalitelerini artırma, sosyal destek ağları oluşturma ve bireyleri sosyo-ekonomik olarak güçlendirme noktasında büyük bir potansiyele sahip olduğu görülmüştür (Burt et al., 1999; Shinn, Baumohl, J., ve Hopper, 2001).

Evsizlik sorununa çözüm getirebilmek için öncelikle evsiz bireylerin istihdam edilmesi, psikososyal desteklerle topluma yeniden kazandırılmaları ve bağımsızlık duygusunun pekiştirilmesi gerekmektedir. Ancak bu tür önlemlerden önce, evsizlerin gıda, barınak, güvenlik, hijyen ve giysi gibi temel yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması ve bu ihtiyaçlara kolayca ulaşabilmelerinin sağlanması esastır (Acar vd., 2022: 356). Öte yandan Türkiye'de pek çok sosyal gruba yönelik yasal düzenlemeler bulunsa da, evsizler doğrudan anayasada ele alınmayan bir olgudur. Ancak devlet, yerel yönetimler ve STK'lar sosyal devlet ilkesi doğrultusunda evsizler için bazı uygulamaları hayata geçirmiştir.

Nüfusun yoğun olduğu ve evsizlerin çoğunlukta olduğu büyükşehirlerde yerel yönetimlerin sağladığı barınma/konukevi hizmeti, temel bir ihtiyacı karşılamaktadır. Ancak sunulan hizmete ek olarak psikososyal destek, istihdam ofisleri, meslek edindirme, aile danışmanlık ve tedavi gibi desteklerin önemi de sıklıkla vurgulanmaktadır (Doğan, 2018; Akyıldız, 2020). Öte yandan özellikle sivil toplum kuruluşlarının katkıları ve inisiyatifleri öne çıkmaktadır (Yeter, 2018). Özel sektörün evsizlere yönelik hizmette bulunmadığı görülürken, mevcut hizmetlerin yeterince istikrarlı olmadığı, evsizlerin destek ve rehabilitasyon ihtiyaçlarını karşılamadığı ve önleyici-koruyucu önlemlerin eksik olduğu görülmektedir. Bu yetersizlikler nedeniyle, sunulan hizmetlerin genelde sosyal yardım ve sosyal destek kategorisinde kaldığı ve sosyal hizmet biliminin kapsamına giremediği ifade edilmiştir (Akyıldız, 2020: 127).

Bu bağlamda, evsizlikle mücadelenin yalnızca kısa vadeli çözümlere dayanmaması, bireylerin sosyal entegrasyonu, psikolojik destek ve mesleki eğitim gibi çok boyutlu destek mekanizmalarını içerecek şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Dolayısıyla toplumun bu sorunla daha etkili bir şekilde başa çıkabilmesi için sosyal hizmet müdahalelerinin ve politikalarının daha kapsayıcı, birey merkezli ve çok boyutlu olması gerekmektedir. Son tahlilde, evsizlik sorununun köklü ve etkili bir şekilde ele alınabilmesi için, yerel yönetimlerden ulusal hükümetlere, sivil toplum kuruluşlarından akademik çevrelere kadar geniş bir işbirliği ve çok disiplinli bir yaklaşımın benimsenmesi zorunluluk olarak öne çıkmaktadır.

Çalışma, Türkiye'de evsizlere yönelik hizmetlere, literatürden elde edilen veriler kapsamında, yer verilerek daha uygulanabilir bir hizmet model önerisinde bulunulmuştur. Belirtilen bağlamda çalışmanın somut bir çıktıya dayanmakta, mesleki uygulamalarda bir boşluğu doldurmaktadır. Özetle, evsizliği önleme stratejilerinin oluşturulmasında ve uygulanmasında sosyal hizmet profesyonellerinin aktif olarak yer alması, toplumun bu sorunu kökten çözme kapasitesini artıracaktır. Bu nedenle, sosyal hizmetin evsizlikle mücadelede merkezi bir role sahip olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- AASW (Australian Association of Social Workers). (2019). Scope of social work practice housing ve homelessness, <https://www.aasw.asn.au/document/item/12225>.
- Acar, B., Bozkafa, H., Vural, B., Önal, S., Genç, M. ve Yaman, M. Ö. (2022). Evsizliğin nedenleri ve deneyimleri üzerine nitel bir araştırma: beyoğlu örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 339-358.
- Adams, R., Dominelli, L., & Payne, M. (2015). *Sosyal hizmet: temel alanlar ve eleştirel tartışmalar* (T. Tuncay, Çev.) Ankara: Nika Yayınları.
- Akyıldız, Y. (2017). Dünyada ve Türkiye'de evsizlik sorunu ve çeşitli uygulamalar. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi* (VIII-I): 67-91
- Akyıldız, Y. (2020). Evsizlere yönelik sosyal hizmet ihtiyacının ekosistem yaklaşımı bağlamında incelenmesi: İstanbul örneği (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Akyıldız, Y. (2022). Evsiz bireylerin sosyal hayatı üzerine nitel bir araştırma: "Türkiye Örneği". *Kent Akademisi*, 15 (4) , 1502-1521. <https://doi.org/10.35674/kent.1049630>.
- Alpetekin, K. ve Duyan, V. (2009). *İntihar ve intiharı önleme*. İstanbul: Yeni İnsan
- Altun, G. (1997). 1991-1995 yılları arasında İstanbul'da görülen evsiz insan ölümleri (Uzmanlık Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Bassuk, E. L., ve Lauriat, A. (1986). Are emergency shelters the solution? *International journal of mental health*, 14(4):125-136.
- Batterham, D. (2019). Defining "At-risk of homelessness": re-connecting causes, mechanisms and risk. *Housing, Theory and Society*, 36(1):1-24.
- BBB (Bursa Büyükşehir Belediyesi) (2023). Erkek konukevi yönetmelik, <https://www.bursa.bel.tr/hizmetler/erkek-konukevi-hizmeti-103>.
- Bekaroğlu Doğan, Y. (2020). Neoliberalizm, Evsizliğin Yönetimi ve Evsizlerin Hayatta Kalma Stratejileri. İdealkent, Kentleşme ve Ekonomi Özel Sayısı, Sayı:11, 1339-1378
- Benjaminsen, L., ve Knutagard, M. (2016). Homelessness research and policy development: examples from the nordic countries *European Journal of Homelessness*, 10(3), 45-66.
- Birelma, A. (2014). Türkiye'de Evsizlik: Genel Bir Değerlendirme. P. Akkuş ve Ö. Başpınar Aktükün (Ed.). *Sosyal Hizmet ve Öteki içinde* (291-326). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bölükbaşı, S. (2012). Evsizlik ve Sosyal Hizmet (Almanya, Slovenya ve Türkiye Örneği), Bitirme Projesi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.18070.29766>.
- Burt, M. R., Aron, L. Y., Douglas, T., Valente, J., Lee, E., ve Iwen, B. (1999). *Homelessness: Programs and the people they serve*. Washington, DC: Urban Institute.
- Busch-Geertsema, V., Culhane, D., ve Fitzpatrick, S. (2016). Developing a global framework for conceptualising and measuring homelessness. *Habitat International*, 55, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2016.03.004>.
- Cankurtaran, Ö., Akoğlu, G. ve Sakarya, H. (2020). Güçlenmeyi güç, güçsüzlük, baskı ve güç ilişkileri temelinde anlamak. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1913-1939.
- Chamberlain, C. ve Johnson, G. (2001). The debate about homelessness. *Australian Journal of Social Issues*, 36(1), 35-50.
- Chamberlain, C., Johnson, G.ve Robinson, C. (2014). *Homelessness In Australia In Introduction*, NewSouth Publishing, Sydney.
- Culhane, D. P., ve Metraux, S. (2008). Rearranging the deck chairs or reallocating the lifeboats? Homelessness assistance and its alternatives. *Journal of the American Planning Association*, 74(1), 111-121.
- ÇSGB. (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı). (2020). "Koronavirüsle Mücadele Kapsamında Evsizlere Konaklama Projesi Başlıyor", Erişim kaynağı: <https://www.csqb.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-koronaviruslemucadele-kapsaminda-evsizlere-konaklama-projesi-basliyor/%20>.
- Doğan, B. K. ve Pekasıl, A. N. (2020). Covid-19 Pandemisi Bağlamında Evsizler, Mevsimlik Tarım İşçileri, Şartlı Mülteci ve Geçici Koruman Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*,32(1): 275-292
- Doğan, Y.B. (2018). Küreselleşen İstanbul'da Evsizliğin Sosyal Hizmet Perspektifinden Analizi (Beyoğlu Örneği), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Evans, J. (2011). Exploring The (Bio) political dimension of voluntarism and care in the city: the case of a 'low barrier' Emergency Shelter. *Helathy ve Place*,17(1): 24-32

- Family Services Incorporated. (2021). Family Shelter, <https://www.familyservicesinc.net/services/family-shelter/>.
- FEANTSA (2005). Immigration and homelessness in the european union: analysis and overview of the impact of immigration on homelessness services in the european union (Brussels: FEANTSA).
- FEANTSA. (2017). Homelessness in Germany, <https://www.feantsa.org/download/germany-20174561023180755814062.pdf>
- FEANTSA. (2019). Homeless in Europe, The state of emergency shelters,
- Femi, O. (2017). Causes of homelessness and ways to end and prevent homelessness (Master). Hame University Of Applied Sciences, Visamaki.
- Fitzpatrick, S., Kemp, P. ve Kinker, S. (2000). Single homelessness: An overview of research in Britain. UK: The Policy Press.
- Gaetz, S., at al. (2013). The state of homelessness in canada 2013. canadian alliance to end homelessness (COH), Homeless Hub Paper, https://www.homelesshub.ca/sites/default/files/SOHC2013_execsummary_web.pdf.
- Genç, Y. (2009). Yerel yönetimler ve sosyal hizmet uygulamaları. *Kamuda Sosyal Politika Dergisi*, 5(9): 60-67.
- Gentil, et al. (2019). Profiles of quality of life in a homeless population, *Frontiers in Psychiatry*, Vol 10.
- Gürel, M. (2023). Evsizlik olgusu ve evsizlere yönelik sosyal hizmet çalışmaları,(Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- HHS (The U.S. Department of Health and Human Services). (2022). Homelessness Resources and Programs, <https://www.hhs.gov/programs/socialservices/homelessness/resources/index.html>.
- Hombs, M.E. (2011). *Modern Homelessness: A Reference Handbook*, Contemporary World Issues.
- Hwang, S. W. (2001). Homelessness and health. *CMAJ*, 164(2), 229-233.
- IFSW, (2014). Global Definition Of Social Work, <https://www.ifsw.org/what-issocial-work/global-definition-of-social-work/>,
- Işıkhan, V. (2006). Türkiye’de evsizler sorunu ve sosyal hizmet. Küreselleşen Dünya’da Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği Sempozyum Sunum Kitabı. Antalya
- Işıkhan, V. (2015). Homeless people in turkey and social work interventions, 15th International Academic Conference, Rome (15): 468–477.
- İlhan, N. ve Ergün, A. (2010). Evsizler ve toplum sağlığı, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(20): 79-90.
- İlhan, Ö.G.N., & Ergün, Y.D.D.A. (2010). Evsizler ve toplum sağlığı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(20), 79-90.
- Johnson, A. K., ve Cnaan, R. A. (1995). Social work practice with homeless persons: state of the art. *Research on Social Work Practice*, 5(3): 340–382.
- Kahraman, M. F. (2019). Sosyal dışlanma bağlamında evsizlik: İstanbul örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Kara, Y. (2019). Makro sosyal hizmet çerçevesinde sivil toplum kuruluşlarının önemi, *Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2): 155-169.
- Kılıçarslan, F.(2020). *Evsizlik ve evsizlerle sosyal hizmet çalışmaları*. akgün, R.ve Demir, G. (Ed.), Literatürden Vaka Örneklerine Sosyal Sorunlar, Ankara: Nobel Yayınları, 265-274.
- Kongar, E. (1972). *Sosyal çalışmaya giriş*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yay.
- Kut, S. (1988). *Sosyal hizmet mesleği: nitelikleri, temel unsurları, müdahale yöntemleri*. Ankara: Sabev
- Lee, B. A., Tyler, K. A., ve Wright, J. D. (2010). The new homelessness revisited. *annual review of sociology*, 1(36): 501-521.
- Levinson, D. (Ed.) (2004). *Encyclopedia of homelessness*. Thousand Oaks, Calif: Sage Reference.
- Levinson, D., ve Ross, M. (2007). *Homelessness handbook* (1st ed.). Great Barrington Mass.: Berkshire Publishing Group.
- Main, T. (1998). How to think about homelessness: balancing structural and individual causes. *journal of social distress and the homeless*, 7(1), 41–54.
- McNaughton, C. (2008). *Transitions Through Homelessness Lives on the Edge*. New York: Palgrave Macmillan.
- Meneviş, B. (2006). Evsizler. DPT ve Türk Ulusal Ajansı, Ankara.
- Michael, A.K.B, ve Philippa H. (2011). The ethos definition and classification of homelessness: an analysis, 5(2), 19-37.

- Moxley, D. P., ve Freddolino: P. (1991). Needs Of Homeless People Coping With Psychiatric Problems: Findings From An Innovative Advocacy Project, *Health and Social Work*, 16(1), 19-26.
- National Alliance to End Homelessness (NAEH). (2020). Single Adults, <https://endhomelessness.org/homelessness-in-america/who-experienceshomelessness/singleadults/>. [29.07.2023]
- Nooe, R. M., & Patterson, D. A. (2010). The Ecology of Homelessness. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 20(2): 105-152.
- Nooe, R. M., ve Patterson, D. A. (2010). The Ecology of Homelessness. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 20(2): 105-152.
- Opler, L.A, White at al. (2001). Gender differences in the relationship of homelessness to symptom severity, substance abuse, and neuroleptic noncompliance in schizophrenia, *J Nerv* doi:10.1097/00005053-200107000-00006.
- Özdemir, U. (2010). Evsizlik ve evsizlere genel bir bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 77-88.
- Pankratz, C., Nelson, G., ve Morrison, M. (2018). The implementation of a rent assistance program and its impacts on recovery outcomes for individuals experiencing chronic homelessness. *Canadian Journal of Community Ment Health*, 37(1), 49-63.
- Parsell, C., ve Marston, G. (2012). Beyond the 'At Risk' Individual: Housing and the Eradication of Poverty to Prevent Homelessness. *Australian Journal of Public Administration*, 71(1): 33-44.
- Raoult, D., Foucault, C., ve Brouqui, P. (2001). Infections in the homeless. *The Lancet Infectious Diseases*, 1(2), 77-84.
- Ravenhill, M. (2008). *The culture of homelessness*. Aldershot: Ashgate.
- Roth, D., ve Bean, G. J. (1986). New perspectives on homelessness: Findings from a statewide epidemiological study. *Hospital ve Community Psychiatry*, 37(7): 712-719
- Ryfman, P. (2006). *Sivil toplum kuruluşları* (İ. Yerguz, Çev.), İstanbul: İletişim yay.
- Sanchez, D. (2010). Civil society responses to homelessness. *Development Southern Africa*, 27(1): 101-110
- Shelter, (2022). Homeless applications, https://england.shelter.org.uk/housing_advice/homelessness.
- Shinn, M., Baumohl, J., ve Hopper, K. (2001). The prevention of homelessness revisited. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 1(1), 95-127.
- Somerville, P. (2013). Understanding Homelessness. *Housing, Theory and Society*, 30(4): 384-415.
- Speak, S. ve Tipple, G. (2004). Housing and Homelessness in Developing Nations. D. Levinson (Ed.). *Encyclopedia of Homelessness içinde* (270-277). London: Sage Publications
- TBBM. (2010). Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesinde (Aşti) Barınan Evsizler Hakkında İnceleme Raporu.
- Teixeira, L. (2017). Ending homelessness faster by focusing on 'what works', file:///C:/Users/ThinkPad/Downloads/Crisis_Skylight_Final_Report_of_the_Univ.pdf.
- Thrasher, S. P., ve Mowbray, C. T. (1995). A strengths perspective: An ethnographic study of homeless women with children. *Health ve Social Work*, 20(2)93-101.
- Toro, P. A., Dworsky, A., ve Fowler, P. J. (2007). Homeless youth in the United States: Recent research findings and intervention approaches. In 2007 National Symposium on Homelessness Research. Milburn,
- Tsemberis, S. ve O'Callaghan, S. (2004). Harm Reduction. D. Levinson (Ed.). *Encyclopedia of Homelessness içinde* (189-193). London: Sage Publication.
- Tuty, L. et al. (2010). Risks and Assets for Homelessness Prevention: A Literature Review for the Calgary Homeless Foundation, The Calgary Homeless Foundation, Kanada, Erişim adresi: <https://www.homelesshub.ca/resource/risks-and-assets-homelessness-prevention-literature-review-calgary-homeless-foundation>
- United Nations Human Rights Office of The High Commissioner (OHCHR), (2020). Homelessness and human rights, <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Housing/Pages/Homelessnessandhumanrights.aspx#homelessness>.
- Veness, A. R. (1994). Designer Shelters As Models And Makers Of Home: New Responses. To Homelessness in Urban America, *Urban Geography*, 14(2): 150-167.
- Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. https://www.researchgate.net/publication/259828893_Learning_about_Qualitative_Document_Analysis. Erişim: 06.11.2023
- Yeter, A. (2018). Sivil Toplum Kuruluşlarının Evsizlere Yönelik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(17), 34-60.

Zufferey, C. (2017). Homelessness and social work: An intersectional approach. Routledge advances in social work. Abingdon Oxon, New York NY: Routledge Taylor ve Francis Group.

Extented Abstract

Introduction

Homelessness is a complex social problem that combines social, economic and psychological factors. Although homelessness is often directly associated with economic deprivation, it occurs alongside social exclusion, discrimination, health problems and many other social problems faced by individuals. The phenomenon of homelessness in Turkey is shaped under the influence of many factors such as urban transformation, migration and family problems. Social work is a professional intervention to improve the quality of life of individuals and communities. When working with homeless individuals, social work has a unique role to understand the challenges these individuals face and provide them with appropriate services. From the perspective that homelessness should be addressed not only as a housing problem but also as a social problem, social workers should have a comprehensive understanding of the challenges faced by homeless individuals. Homelessness as a social reality brings along social exclusion, social stigma and discrimination experienced by individuals. This situation triggers a cycle that further deepens the prejudices and stigmatization that homeless individuals are exposed to in society. Therefore, when addressing homelessness, social work practice should consider not only the physical needs of the individual, but also their psychological and social needs. The approach to homelessness from a social work perspective is based on understanding the challenges faced by homeless individuals and developing effective interventions to address these challenges. Social work interventions for homelessness include individual, group and community-based interventions. However, for these interventions to be successful, it is essential for social workers to understand the life realities, needs and expectations of homeless individuals. Therefore, this study aims to discuss the intervention and implementation practices of social work in this field by considering homelessness as a social reality. In this sense, while drawing attention to the difficulties experienced by homeless individuals, it offers an in-depth examination of how to respond to these difficulties from a social work perspective.

Methods

The aim of this study is to systematically review the existing literature on intervention and implementation practices on homelessness from a social work perspective and to identify the main trends, approaches and gaps in this field. The identified databases were searched with keywords such as "homelessness", "social work", "intervention", "implementation practices" and various combinations of these words. As a result of this search, research articles, review articles, book chapters, reports and theses were compiled and a holistic text was created.

Conclusion

Homelessness is an urgent and complex social problem faced all over the world. This study has revealed how homelessness is addressed from both global and Turkish perspectives and how social work interventions affect the lives of homeless individuals. Many countries around the world employ various strategies to combat homelessness. However, Turkey's unique social, economic and cultural context plays a determining role in how social work practices are shaped in this field. Both globally and locally, it has been emphasized that interventions to address the needs of homeless individuals should be holistic, people-oriented and adaptive. It becomes clear that social work has a key role in combating homelessness. In order to be effective in this field, individual needs and psycho-social difficulties should be taken into consideration in addition to the structural problems that cause homelessness. Continuous re-evaluation of strategies to combat homelessness in Turkey and around the world is critical to provide more effective and inclusive solutions to this problem. Finally, the way social work practice addresses the problem of homelessness has a profound impact on society's attitude towards homeless individuals. Therefore, both in Turkey and on a global scale, it is essential that social work interventions on homelessness are aimed at preventing exclusion by creating social awareness and empathy.